

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİ SENDİKASI

SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI SONRASINDA
CİZRE'DE SAĞLIK AÇISINDAN DURUM RAPORU

6-7 Mart 2016

İnceleme Heyeti:

Birsen Seyhan, SES Genel Merkezi

Gönül Erden, SES Genel Merkezi

Dr. Mehmet Kaya, TTB Halk Sağlığı Kolu

Dr. Raşit Tükel, TTB Merkez Konseyi

Dr. Süheyla Ađkoç, TTB Halk Sağlığı Kolu

Dr. Şeyhmus Gökarp, TTB Merkez Konseyi

Uzun süren sokağa çıkma yasağı dönemlerinde yaşam hakkı ve sağlık hakkı ihlalleri yaşandığı bilinmektedir. Yasaklar sonrası inceleme ve değerlendirmeler, yaşanan hak ihlallerinin tespit edilmesi, bunun kamuoyu ile paylaşılması ve sonrasında yapılabileceklerin planlanması açısından önemlidir. Türk Tabipleri Birliği ve Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası da bu yaklaşım ve sorumlulukla Cizre’de yasağın kaldırılmasını takiben 6-7 Mart 2016 tarihinde ilçeye bir ziyaret gerçekleştirerek yerinde gözlemlerde bulunmuştur.

İlk kez 4 Eylül 2015 tarihinde ilan edilen ve sonraki altı aylık dönemin büyük bir kısmında yaşanan sokağa çıkma yasaklarının toplum sağlığı üzerine önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Hatırlandığı gibi TTB, ilk yasak sonrası 18 Eylül 2015 tarihinde ilçeye bir ziyaret gerçekleştirerek durumu kamuoyu ile paylaşmış idi. Mevcut rapor ise, 14 Aralık 2015 - 2 Mart 2016 tarihleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulanan Şırnak ili Cizre ilçesinin ziyaret edilerek hazırlanmıştır. 6-7 Mart 2016 tarihlerinde yapılan bu ziyarette gözlemler ve görüşmeler yoluyla bilgi toplanmıştır. Bu süre zarfında ilçede bulunan Devlet Hastanesi, Aile Sağlığı Merkezleri, İlçe Sağlık Müdürlüğü, Toplum Sağlığı Merkezi, 112 Acil Sağlık İstasyonu ve Özel Sağlık Kurumları ziyaret edilmiştir. Ayrıca Cizre Belediye Başkanlığı’na ziyaret yapılmış ve burada Şırnak Milletvekili Faysal Sarıyıldız ile görüşülüp süreçle ilgili bilgiler alınmıştır. Sokağa çıkma yasağının olduğu çatışmalı dönemde zarar gören Cudi, Nur, Sur, Yafes, Dağkapı ve Dicle mahallelerinde saha gözlemi ve halkla görüşmeler yapılmıştır.

Cizre İlçesinin Demografik Değişimi

Toplamda beş kez sokağa çıkma yasağı ilan edilen Cizre’de son yasak 14 Aralık 2015’te ilan edilmiştir. Son yasak süresince kimliği tespit edilebilen 167 kişi yaşamını yitirirken; Temmuz 2015’ten beri yaşamını yitiren kişi sayısı toplam 278’dir. Değerli sağlık çalışanı Aziz Yural da bu dönemde sokak ortasında vurularak yaşamını yitirmiştir.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ne göre ilçe nüfusunun 2015 yılında 131.816 olarak bildirilmektedir., Yasak başladıktan sonra yaklaşık 110.000 insanın yerinden olduğu ve ilçedeki nüfusun 10.000’lere gerilediği tahmin edilmektedir. Özellikle son sokağa çıkma yasağının başladığı 14 Aralık 2015 tarihinden sonraki 20. günden itibaren ilçeden zorunlu göç hız kazanmıştır. Göç, Cizre ve İdil ilçelerine bağlı köylere, Batman,

Diyarbakır ve Mardin gibi yakın çevre illere ve Mersin, Adana, İstanbul gibi uzak illere gerçekleşmiştir. Bir kısmı köylere, bir kısmı çevre ve uzak illere göç ettiğinden aileler parçalanmıştır. Cizreliler göç ettikleri yerlerde normalden daha fazla ücret karşılığında ev kirilayarak ikamet etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Sokağa çıkma yasağının sona erdiği 2 Mart 2016 tarihinden sonra İlçe merkezine dönüşler olmasıyla birlikte nüfusun yaklaşık 20.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Cizre İlçesindeki Barınma, Beslenme ve Yaşam Koşulları

Son sokağa çıkma yasağı ile Cizre'nin Cudi, Nur, Sur ve Yafes mahallelerindeki yapıların adeta deprem yaşanmışçasına ağır hasar gördüğü yerinde tespit edilmiştir. Cizre Belediyesi'nden verilen bilgiye göre, toplamda 1300 civarında konutun ağır hasar gördüğü belirtilmiştir. Özellikle Cudi ve Nur mahallelerindeki evler içindeki eşyalarla beraber kullanılamaz veya tamamen yanmış haldedir. Altyapı bütünüyle hasar görmüş, sokaklar evlerin yıkıntılarıyla dolmuştur. Sokağa çıkma yasağının kalktığı 2 Mart 2016 sonrasında geri dönen ilçe nüfusunun büyük çoğunluğunun barınma sorunu yaşadığı gözlenmiştir. Yiyecek, giyecek, her hangi bir ev eşyası, kalacak bir yer bulunmamaktadır. Bundan sonra da dönebilecek nüfusla beraber bu sorunun daha da büyük bir boyuta ulaşacağı açıktır. İlçede Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne ait bir araçla sabah ve öğlen yaklaşık 2.000 kişiye yemek dağıtımı yapılmaktadır. Geri dönen/dönecek nüfusun barınma, beslenme ve temel sanitasyon ihtiyacı yönünden çok ciddi bir ihtiyacın olduğu tespit edilmiştir. Alt yapıya yönelik tahribatın (su şebekesi, alt yapı, ulaşım, elektrik, banyo, ev ortamı, mutfak, tandır, su depoları vb.) büyüklüğü dikkat çekmiştir.

Mevcut koşullarda yıkıntılar arasında dolaşma anında olabilecek göçükler; olası askeri malzeme patlaması vb. durumlar, başta çocuklar olmak üzere bireylerin zarar görebileceği endişesi yaratmıştır. Elektrik tellerinin tamamen açık olması da kaza ve yaralanma açısından risk oluşturmaktadır.

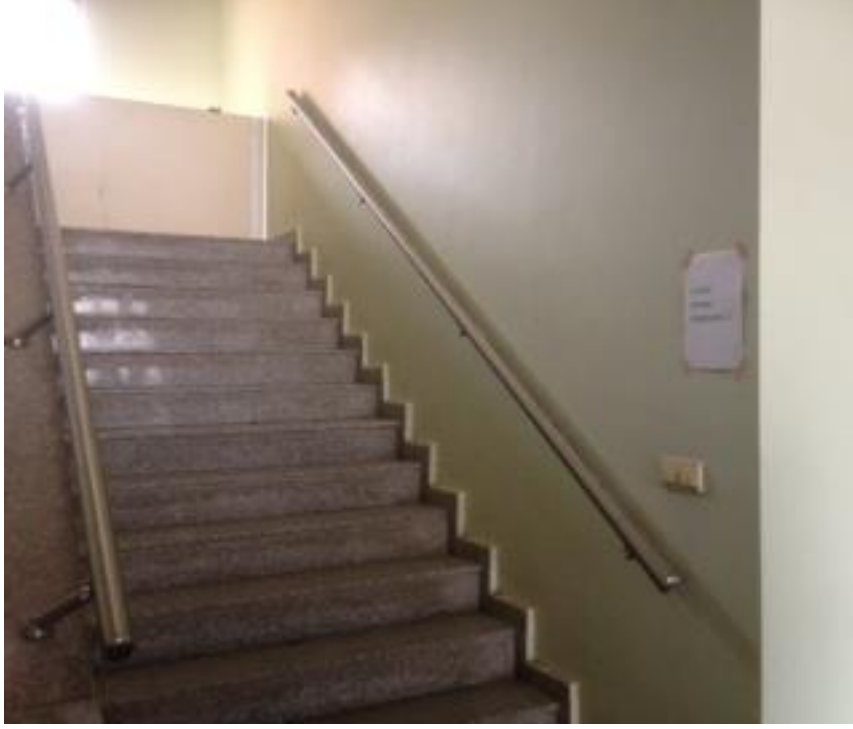

Cizre İlçesindeki Sağlık Kuruluşlarının Durumu

İlçede bir Devlet Hastanesi, iki özel sağlık kurumu, sekiz Aile Sağlığı Merkezi, bir Toplum Sağlığı Merkezi, Verem Savaş Birimi ve Belediye Halk Sağlığı Merkezi bulunmaktadır.

Cizre Devlet Hastanesi

Devlet Hastanesi ilçe girişinde nispeten yüksek sayılabilecek bir mevkidedir. Yapılan ziyarette hastane bahçesinde akrep ve TOMA diye adlandırılan zırhlı araçların olduğu görülmüştür. Binanın yataklı servisi olan 3. katın güvenlik güçleri tarafından kullanıldığı; 3. kata çıkışın yasak olduğuna dair yazıların asansör ve merdiven girişlerine asılı olduğu görülmüştür. Hastane içinde güvenlik güçlerinin elinde silahlarla dolaştığı gözlenmiştir. Hastane içinde dolaşan güvenlik güçleri ekibimize kim olduğumuzu, ne için geldiğimizi sormuştur. Fiziki bir engellemede bulunmasalar da hastanede olduğumuz süre boyunca sürekli etrafımızda dolaşmaları, sağlık çalışanlarının kaygılarını arttırmış ve bizimle temasını zorlaştırmıştır. Hasta yataklarının 3. kata taşındığı ve servislerde hasta yatırmak için yatak olmadığı, sadece yenidoğan yoğun bakımında hasta yatışı yapıldığı görülmüştür.

Yasak boyunca hastanede sadece acil poliklinikte hizmet verildiği, hasta ve yaralıların ambulanslarla hastaneye geldiği öğrenilmiştir. Kişilerin kendi olanaklarıyla gelmesinin mümkün olmadığı; gelmek için genelde sabah saatleri yerine öğleden sonraların tercih edildiği ifade edilmiştir. Hastanenin güvenlik güçlerince askeri amaçlarla kullanılması nedeniyle acil tedavisi gerekenler de dahil olmak üzere, halkın sağlık hizmetlerine erişim konusunda kaygı duyduğu izlenimi edinilmiştir. Mevcut koşullar ve şiddet ortamının sağlık çalışanlarını da etkileyerek kaygı ve korkuya neden olduğu, bunun da çalışma ortamına yansıdığı gözlenmiştir. Görüşme yaptığımız bazı sağlık çalışanları güvenlik güçlerinin tedavi yapılması esnasında başlarında beklediklerini söylemiştir. Sağlık çalışanları, kendilerini korumak için yaptıkları enjeksiyonların ampullerini atmadıklarını, daha sonra olabilecek herhangi bir itham karşısında kendilerini korumak için bu ampulleri saklamak zorunda kaldıklarını anlatmışlardır. Sokağa çıkma yasağının uygulandığı dönemde hastaneye başvuran kişilerin hastanenin Acil Servis girişinde sürekli bekleyen güvenlik güçleri tarafından üstlerinin arandığı ve kimlik bilgilerinin kontrol edildiği konusunda bilgi edinilmiştir. Aynı dönemde, üst aramasının hastane çalışanlarına da uygulandığı bildirilmiştir.

Hastaneye başvurulara bakıldığında Aralık ayında acile 1.783, Ocak ayında 6.411, Şubat ayı boyunca 10.000 kayıt yapıldığı görülmüştür. Bu kayıtlar her türlü (yaralanma, hastalık, enjeksiyon vb.) başvuruyu içermektedir. Aralık ayında normal doğum sayısı 152 sezaryen doğum 22, Ocak ayında normal doğum sayısı 78 sezaryen doğum 19, Şubat ayı normal doğum sayısı 94 sezaryen doğum 18 olarak kayıt edilmiştir. Yasağın olmadığı zamanlarda Cizre Devlet Hastanesi aciline başvuru sayısı ortalama 25.000'tir. Normal doğum sayılarına bakıldığında 2014 Aralık ayında 943, sezaryen doğum 335 olarak tespit edilmiştir. Aşağıdaki tablodan daha açık görülebileceği gibi, Cizre Devlet Hastanesi'nde doğum sayıları yasak boyunca önemli bir düzeyde azalmıştır. Bu azalmada, gebe kadınların daha güvenli alanlara gitmesi yanında evde doğumu tercih etmeleriyle de ilişkilidir. 2015 yılının ilk üç ayında bile normal doğum sayısının yarıya düşmesi, bu durumun rakamlara yansıma olarak yorumlanmıştır.

Tablo 1. Cizre ilçesinde doğum sayıları

	2014 Aralık	2015 Aralık	2016 Ocak	2016 Şubat
Normal Doğum	943	152	78	94
Sezaryen doğum	335	22	19	18

Çatışmaların yoğun olduğu ilk günlerde ortalama 50 kişi gelebilirken, sonrasında, çatışmaların bitmesiyle bu rakam günde 300-400'e kadar ulaşmıştır. Cizre Devlet Hastanesi poliklinik sayısı yasak öncesi dönemde ortalama 2.000 civarındadır. Yasak başlamadan önce anonslarla duyurulduğundan yatan hastalar diğer illere sevk edilmişlerdir. Doğum kliniği yasak boyunca açık kalmış; diğer tüm hizmetlerde kesinti olmuş, poliklinik ve servis hizmetleri verilememiştir. Ziyaretimiz sırasında doğum servisinde ve sancu odasında kadın hastalar görülmüş, birkaç gün öncesinde de yenidoğan servisine hasta yatırılabilmeğe başlandığı öğrenilmiştir.

Silahlı çatışma ortamının doğrudan ya da dolaylı etkileriyle halkın sağlık hizmetine erişimi önemli ölçüde engellemiştir. Hastane acil birimlerine günlük başvuru, polikliniklere günlük başvuru ve yatan hasta sayılarında, önceki aylara göre gözle görünür bir azalma olmuştur.

Sağlık çalışanlarının yasak döneminde hastanede konakladığı, büyük bir kısmının evlerinin zarar gördüğü, kullanılamaz hale geldiği bilgisi alınmıştır. Acil poliklinikte sağlık çalışanları 10-15 gün sürelerle dönüşümlü olarak hizmet vermişlerdir. Yasak boyunca farklı uzmanlık alanlarından tüm hekimlerin ve sağlık çalışanlarının hastanede olduğu, özverili bir şekilde hizmet verdikleri ifade edilmiştir. Sağlık çalışanları ısrarla mesleki sorumluluklarını yerine getirdiklerini dile getirmiş, “görev yerimizden ayrılmadık, buradaydık” vurgusu yapmışlardır. Hastanede görevli sağlık çalışanları bu dönemde baskı altında olduklarını, hizmet sunumu esnasında çeşitli sıkıntılar ve zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Yasağın başladığı 14 Aralık itibariyle Cizre Devlet Hastanesi’ne UMKE’den ekipler görevlendirilmiş ve bu ekipler yasak boyunca 10 günlük dönüşümlü görevlendirmelerle acil serviste çalışmışlardır.

ÇKYS (Çekirdek Kaynak Yönetim Sistemi) işlemleri net olarak tamamlanamadığından hekim ve sağlık çalışanlarındaki ayrılma, yer değiştirme verileri henüz netleşmemiştir. Ancak hastanelerin çatışma ortamına dönüştürülmesi, ambulans ve sağlık hizmeti veren diğer araçların tahrip edilmesi, sağlık çalışanlarında kendileri, yakınları ve hastalarının can güvenliği konusunda derin bir kaygıya yol açması ve güvensizlik yaratan bu ortam

çalışma istemini kırmıştır. Bundan dolayı ilçede birçok sağlık çalışanının izin ya da tayin yoluyla ya da istifa ederek yaşadıkları yerden uzaklaşmak isteğinde olduğu gözlenmiştir.

Hastanede çatışmalı dönem süresince jeneratör olması nedeniyle elektrik kesintisi ve sıcak su yönünden sıkıntı yaşanmamıştır.

Özel Sağlık Birimleri

İlçede iki özel sağlık merkezi vardı(r). Nur Mahallesinde bulunan Botan Hastanesi, yasaktan önce sadece kadın hastalıkları polikliniği hizmeti veren bir kurumdur ve kullanılamaz hale gelmiştir. Özel Cizre Tıp Merkezi, binanın tümü, içindeki odalar dahil paramparça olmuştur / edilmiştir. İçerideki tıbbi malzemeler tamamen parçalanmış, kullanılamaz hale gelmiştir.

Cizre Belediyesi'ne ait ilçenin iç taraflarında bulunan Bişeng Halk Sağlığı Merkezi yasak boyunca hizmet verememiştir. Binada hasar bulunmamaktadır.

Toplum Sağlığı Merkezi

Alt katında aile sağlığı merkezlerinin olduğu TSM binasında her hangi bir hasar ya da darbe gözlemlenmemiştir. TSM binasının ziyaret sırasında kapalı olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle çalışmalar konusunda bilgi alınamamıştır.

Aile Sağlığı Merkezleri

Cizre ilçesinde toplam sekiz adet Aile Sağlığı Merkezi (ASM) bulunmaktadır. Sokağa çıkma yasağının başladığı 14 Aralık 2015 Tarihi itibariyle çatışmalar yoğunlaşmış ve ilçedeki tüm ASM'ler kapanmıştır. Hekimlerin bir kısmı ilk gün ASM'yi açmış, ancak sonrasında kapatmak zorunda kalmıştır. Bir kısmı bir süre ilçede kalmış, sonrasında çevre illerdeki yakınlarına ya da ailelerinin yaşadığı illere gitmiştir.

Bu süre zarfında bağlı köy nüfusları dahil gebe ve çocuk izlemleri, aşılama faaliyetleri, evde bakım hizmetleri, poliklinik hizmetleri ve diğer birinci basamak sağlık hizmetleri verilememiştir. Bu dönemde mevcut gebelerin, doğumları, nasıl ve nerelerde yaptığına ilişkin ciddi kaygılar vardır.

Özellikle Cudi ve Nur mahallelerinde bulunan ASM'ler tahrip olmuş, kullanılamaz hale gelmiştir. Bunlardan 2 No'lu, Mem û Zin ve İsmail Ebu-liz Aile Sağlığı Merkezleri ağır tahribat yaşayan birimlerdendir. Adı geçen ASM binaları kira olup tamiratı ve yeniden kullanıma açılması ciddi bir sorundur. Zarar gören ASM hekimleri sağlam olan ASM binalarında hizmet vermektedir. Saldırılarda zarar görmeyen binaların bazılarının kapıları kırılmış, tıbbi aletler ve acil müdahale malzemeleri alınmıştır. Hasta kayıtlarının olduğu bilgisayarların ağır hasarlı ve bir kısmının kayıp olduğu ifade edilmiştir. Binanın birileri tarafından kullanıldığına ilişkin izler görülmüştür.

Yasak sürerken yaklaşık üç hafta önce Şırnak Sağlık Müdürlüğü tarafından hekimler telefonla aranarak Şırnak'ta bir otelde düzenlenen toplantıya davet edilmişlerdir. Bu toplantıya katılabilenlere hastalarına ulaşmaları söylenmiştir. Yasak sürerken böyle bir talepte bulunulması hekimler tarafından yadırganmıştır. Bir kısım aile hekimi ilçeye gelmiş; güvenliklerini tehlikeye atmak pahasına ASM'lere girmişlerdir. Bilgisayarların tahrip olması nedeniyle bulunabilen dosyalardan hastalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan telefon görüşmelerinde özellikle ciddi yıkım yaşanan Cudi ve Sur Mahallesi halkının bazen birkaç parçaya ayrılmış olarak il dışında olduğu bilgisi alınmıştır.

Görüşülen kişilerin yaklaşık %30'u ilçeye dönmeyeceğini söylemiştir. Zarar gören ASM'lerin tamirâtı için Şırnak Sağlık Müdürlüğü'ne başvuru yapan hekimlere Bakanlıktan haber beklendiği bilgisi verilmiştir.

Yasak kaldırılmadan önceki Pazartesi (29.02.2016) günü bir kısım aile hekimi ASM'lerine geçip mevcut durumu değerlendirmiş, Çarşamba günü (02.03.2016) hizmet vermeye başlamışlardır. Elektrik kesintileri ve buzdolabı tahribatları nedeniyle mevcut aşılar zayi olmuştur. Yasak sonrası aşı temin edilmiş; başvuranlara aşı yapılmaya başlanmıştır. Kayıtlı nüfusa ulaşmak, kalanları ve gidenleri bulmak, aradaki zamanda neler olduğunu tespit etmek için zamana ihtiyaç olduğu kesindir. Hekimlerin ve aile sağlığı elemanlarının aradaki açığı kapatmak için yoğun çaba harcaması gerekecektir.

Bu dönemde atama isteyen, istifa eden, yasak öncesi ataması yapıp göreve başlamayan hekimler; ilçeden ayrılan aile sağlığı elemanları olmuştur. Hekimlerden evleri kullanılamaz hale gelenler vardır.

Verem Savaş Birimi

TSM'nin alt birimi olan Verem Savaş Birimi, Şırnak'ın üç ilçesi (Cizre, Silopi ve İdil) tüberküloz hastalarına hizmet vermektedir. Sokağa çıkma yasağının başlamasıyla birim kapanmıştır. Bu üç ilçede Verem Savaş Birimi'ne kayıtlı 36 tüberküloz hastası mevcuttur. Bina zarar görmemiş olsa da, 14 Aralık 2015 ve 2 Mart 2016 tarihleri arasındaki sürede hiçbir hizmet verilememiştir. Bu durum hastaların takip ve tedavilerini aksatmış; bu dönemde yeni vaka tespiti yapılamamıştır. Kayıtlı tüberküloz hastalarının akıbeti hakkında bilgi edinilememiştir.

112 Acil Hizmeti

112 Acil Hizmeti ilçede bulunan üç ambulans tarafından hastane bahçesinde beklemek suretiyle verilmiştir. 112 Ambulans Hizmetleri tamamen Emniyet Müdürlüğüne bağlanmış durumdadır. Acil bir sağlık hizmeti talebi için 112 den önce 155 aranmaktadır. Günde yaklaşık 30-40 çağrı Şırnak'ta bulunan komuta merkezi tarafından yönlendirilmiş; 155'in aranarak bilgilendirilmesi sonrasında polisin onayıyla çıkışlar yapılmıştır. Vakalar çatışmalı dönemde beş-on kişi bir yere toplanarak; bazen bir seferde birden fazla sayıda alınarak hastaneye götürülmüştür. Bu yurttaşların acil durumlar için tercih ettiği bir yöntemdir, diğer sağlık sorunları için sağlık hizmetine erişilememiştir. Çatışmaların yoğun olduğu dönemde hizmette aksamalar olmuş; mahallelere girilememiştir. Üç-dört kez çatışmaların ortasında kalma nedeniyle kurşunlanma olmuştur.

Eczaneler

İlçede bulunan eczanelerin bir kısmı, özellikle Nur ve Sur mahallelerinde bulunanlar, ciddi zarar görmüştür. Merkezde ve hastane karşısında bulunan eczaneler açılabilmiş; ancak ulaşabilenlere hizmet sunulabilmiştir. Tamamen hasar gören ve kullanılamaz hale gelen eczaneler vardır.

Sonuç ve Öneriler

Cizre'de aylar süren sokağa çıkma yasakları sonucunda, ilçede halkın sağlıklı olma hali ile ilgili koşullar ortadan kalkmıştır. İlçedeki çatışmalar güven ortamını ortadan kaldırmış, ilçe halkının büyük bir kısmı yerinden olmuştur. İlçede kalan kişiler için ise

gerek sağlık hizmetlerinden yararlanma gerekse sağlığın koşullarını yaratan temel olanaklar ortadan kalkmıştır. Sağlıklı olmanın olmazsa olmazları olan barış ve güven ortamı, kendini gerçekleştirme olanakları, kültürel kimliğinin tanınması, temel yaşam gereksinimleri (barınma, beslenme gibi), temel sanitasyon koşulları ciddi yetersizlikler içermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim açısından da güven duygusu ve mahremiyet ile ilgili ciddi engeller söz konusudur.

Cizre'nin sağlığı için öncelikle savaş ortamının ortadan kaldırılması, barış ortamı ve güvenin yeniden tesisi edilmesi gerekir. Bunu takiben halkın temel yaşama gereksinimleri ve alt yapının yeniden inşa edilmesi için yerel yönetim devreye girmeli, kaynak ve işgücü anlamında merkezi yönetimden destek sağlanmalıdır. Cizrelilerin kendi yaşamlarını yeniden inşa etmesi anlamında olumlu ortam tesis edilmelidir.

Sokağa çıkma yasağı süresince, sağlık çalışanlarını ve sağlık kuruluşlarını koruyan Cenevre Sözleşmelerinin ihlal edildiği bilinmektedir. Hükümetler ve güvenlik güçleri, sağlık çalışanlarının silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında ihtiyacı olan herkese bakım verebilmesini sağlamak üzere Cenevre Sözleşmelerine uygun hareket etmelidirler. Bu yükümlülük, sağlık personelinin ve sağlık tesislerinin korunması gerekliliğini de kapsamalıdır. Sağlık kurumlarının çatışmalardan korunmasına yönelik önlem alınmadığı, aile hekimlerinin çatışmalar sürerken ilçeye gönderildiği görülmektedir. Sağlık kurumlarının ve sağlık çalışanlarının korunması, güvenli bir biçimde hizmet vermesinin, yurttaşların da hizmet almasının koşulları sağlanmalıdır. İster sivil ister savaştan tarafta olsun, hasta ve yaralılara ihtiyaç duydukları bakım sağlanmalıdır. Klinik ihtiyaçların dikkate alınması dışında hastalar arasında hiçbir ayırım gözetilmemelidir.

Güvenlik güçleri hastane içi ve yakınlarına konuşlanmamalı, sağlık kurumlarını askeri amaçlarla kullanmamalıdır. Bu konuda yerel idareciler, Sağlık ve İçişleri Bakanlıkları net bir tutum göstermelidir. Olağanüstü durumlarda toplumun artan sağlık hizmeti ihtiyacının önünde böylesi bir engel oluşturulmamalıdır.

Hekimler, sağlık çalışanları ve sağlık hizmeti sunumuna ilişkin haberler yapılırken, bir meslek grubunu karalayan, suçlayan haber ve yaklaşımlardan uzak durulmalıdır.

Barınma, beslenme, temiz içme ve kullanma suyu ihtiyacına yönelik tespitlerin yapılabilmesi için eşgüdüm merkezinin kurulması önceliklidir. Kamu tarafından ihtiyaçları karşılayacak, yaraları saracak bir biçimde hızlıca düzenlemeler yapılmalıdır.

Zarar gören ASM'lerin onarımı Sağlık Bakanlığı tarafından en kısa sürede yapılmalıdır. Birinci basamak sağlık hizmetlerinin hızlıca verilmeye başlanması, bütün sağlık kurumlarının personel ve malzeme bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir. Yasak sürecinde yaşanan elektrik kesintileri nedeniyle bozulan aşıların ve ilaçların en kısa sürede yerine konması önemlidir. Temel sağlık hizmetleri ile ilgili gereksinimler acilen karşılanmalı, gebe, bebek ve çocuklar gibi sağlık açısından risk gruplarının hızlıca tespit edilmeli, aksayan aşılama, tarama ve büyüme-gelişme takibi hizmetlerine devam edilmelidir. Bu amaçla Cizre'de gönüllü çalışma isteyen sağlık emekçilerinin teşvik edecek düzenlemeler yapılmalıdır.

Uzun dönem için gerekenler konusunda da değerlendirmeler yapılmalı; bütünlüklü, ulaşılabilir, nitelikli koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin sürekliliği sağlanmalıdır.

Ve her şeyden önemlisi çatışmaların yeniden yaşanmaması ve güven ortamının tesis edilmesi sağlanmalıdır.